Lausunto HE 29/2019 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020

Vuoden 2020 talousarviossa on osoitettu 108,474 milj. euron määräraha momentille 31.20.55 (julkisen henkilöliikenteen palvelujen ostot ja kehittäminen). Liikenne- ja viestintävirasto vastaa tämän määrärahan kohdentamisesta ELY-keskuksille (32,329 milj. euroa.) sekä suurten ja keskisuurten kaupunkiseutujen valtionavustuksen myöntämisestä (suuret 13,250 milj. euroa, keskisuuret 8,125 milj. euroa). Sen lisäksi Liikenne- ja viestintäviraston vastuulla on joukkoliikenteen valtakunnallisten kehittämishankkeiden (0,750 milj. euroa) ja liikkumisen ohjauksen (0,600 milj. euroa) rahoitus sekä lentoliikenteen ostot (1,0 milj. euroa).

Vuoden 2019 talousarvioon verrattuna uutena momentille on tullut ilmastoperusteinen 20 milj. euron määräraha. Liikkumisen ohjauksen määrärahaa on vähennetty 0,3 milj. euroa.

Joukkoliikenteen kehittämiskohteet ja kipupisteet

Julkisen henkilöliikenteen palveluiden määrärahalle asetetut tavoitteet ovat alueittain erilaisia. ELY-keskuksilla rahoitus kohdentuu peruspalvelutasoiseen joukkoliikenteeseen, jolla tavoitellaan välttämättömien koulu-, työmatka ja asiointiyhteyksien toteutumista. Suurilla ja keskisuurilla kaupunkiseuduilla joukkoliikenteen rahoitus kohdentuu pääosin kilpailukykyiseen joukkoliikenteeseen. Kilpailukykyisen joukkoliikenteen tavoitteena on olla vaihtoehto henkilöautoon nähden sekä kasvattaa joukkoliikenteen kulkutapaosuutta.

Suurten ja keskisuurten kaupunkiseutujen kohdalla liikenteen ostoihin myönnetty valtionavustus on pysynyt samalla tasolla vuodesta 2015 alkaen. Joukkoliikenteen järjestämistavan muutos vuodesta 2014 alkaen on kasvattanut etenkin keskisuurten kaupunkiseutujen joukkoliikenteen omaa rahoitusosuutta ja valtion osuus rahoituksessa on pienentynyt. Julkisen liikenteen suoritetilaston mukaan keskisuurten kaupunkiseutujen oma rahoitus joukkoliikenteeseen on kasvanut noin 23 prosenttia vuosien 2015 ja 2017 välillä.

Suurten kaupunkiseutujen rahoituksesta kohdennetaan 3,5 milj. euron vuosittainen kehittämisrahoitus 2018-2021 joukkoliikenteen digitalisointiin ja palveluistumiseen. Liikenne- ja viestintävirasto kohdentaa lisäksi keskisuurille kaupunkiseuduille 0,7 milj. euron kehittämisrahoituksen joukkoliikenteen kehittämishankkeet momentilta etenkin lippu- ja maksujärjestelmien kehittämiseen vuosille 2019-2020. Kehittämisrahoituksella on tavoitteena kehittää tunnistepohjaisia lippu- ja maksujärjestelmiä, joiden avulla pyritään joukkoliikenteen lippujen yhteiskäyttöisyyteen. Kaupunkiseutuja haastavampi tilanne on ELY-keskuksissa, joissa viimeiset vanhan joukkoliikennelain mukaiset siirtymäajan sopimukset loppuvat joulukuussa 2019 ja niihin menevä seutulipputuki lakkaa.

Liikkumisen ohjauksen valtionavustusohjelmalla edistetään kuntien hankkeita, joiden tarkoituksena on viisaan liikkumisen edistäminen mukaan lukien joukkoliikenteeseen liittyvät hankkeet. Liikkumisen ohjauksen valtionavustusohjelman hakemusmäärät ovat olleet vuosittain kasvussa. Liikkumisen ohjauksen määrärahan vähennys vaikuttaa kunnille, kuntayhtymille ja yleishyödyllisille yhteisöille suunnatun valtionavustusohjelman laajuuteen.

Ilmastoperusteisen tasokorotuksen käyttö ja riittävyys

Liikenne- ja viestintävirasto julkaisi taustaselvityksen joukkoliikenteen tilakuvasta ja tavoitteellisesta kehityssuunnasta kesällä 2019 (Traficom julkaisuja 25/2019). Selvityksen perusteella joukkoliikenteen suoritteen tulisi kasvaa 42 % vuoteen 2030 mennessä, jolloin saavutettaisiin ilmastotavoitteiden mukainen joukkoliikenteen kulkutapaosuuden kasvu vuoteen 2050 mennessä. Tavoitteen arvioidaan tarkoittavan 240 miljoonaa uutta joukkoliikennematkaa vuoteen 2030 mennessä, minkä saavuttaminen edellyttäisi selvityksen mukaan nettorahoituksen (kunnat ja valtio) kasvattamista merkittävästi nykyisestä.

20 milj. euron vuosittainen ilmastoperusteinen tasokorotus julkisen henkilöliikenteen palveluiden osto ja kehittäminen -momentille vie rahoitusta oikeaan suuntaan ja voi olla tärkeä esimerkiksi EU:n puhtaan kaluston hankintadirektiivin edistämisessä tulevina vuosina.

Ilmastoperusteisen rahoituksen tarkempaa kohdentamista selvitetään parhaillaan.